

ЗАГЛЪХНАЛО ЕХО

снимка: Симеон Стефанов
оформление: Симеон Стефанов

ПРАВЕДНОСТ И ЧЕСТНОСТ¹

Истинска приказка²

Побългарил Юрий Кисимов

RIGHTEOUSNESS AND HONESTY
A TRUE FAIRYTALE

Bulgarian version by Yuri Kisimov

Две момченца играяха си веднъж на пътя и замерваха са с камъчета, игра, правото, май опасна, но те бяха избрали мястото си всред мегданя, с надежда, че няма да ударят нито хората, които минуват, нито стъклата на прозорците на по-богатите къщи. Но колкото и да са предпазваха, едно камъче, подхвърлено от едното, за зла чест, не умери другаря му при хвърлянието си, а мина само покрай него и удари о стъклото на прозорците.

– Защо са не измитащ, лудетино? Ще та занесат у конака, ако стоиш и зяпаш йоще тук – извика другарят му, улови го за ръката и искаше да го заведе със себе си.

Но виновникът на нещастieto не мислеше и за бягане, не помръдна са и от мястото си.

– Като ще земе да плаща баща ти за стъклото, Стоене, ще видиш какво ще изтеглиш ти тогава.

– Не грижи са, Петре, остави ма самичък, а ти бягай – отговори той, тръгна бързо към къщата, дето счюпи стъклото, и похлопа на вратата.

Един слуга, богато облечен, озова са на прага.

– Вкъщи ли е господарят? – попита момченцето заекнато.

– Вкъщи.

– Моля ви са, кажете му, че много желая да го видя.

¹ Разказът е публикуван в сп. „Училище“, III, кн. 10 от 24 юли 1873, с. 75 – 77.

² Запазен е оригиналният правопис на текста, пунктуацията е осъвременена – бел. ред.

ПРАВЕДНОСТ И ЧЕСТНОСТ

– Не можеш да видиш Господаря, а ако имаш някаква си нужда, то аз можа да му я разкажа.

– Ах, не, това не може да бъде! – извика момченцето. – Искам самичък да го видя, много ми трябва.

Постоянството и уплашеният поглед на детето подканиха слугата да изпълни желанието му. Влезе у стаята и каза на господаря си, че едно сиромашко момче желае да го види и никак не ще да каже защо е дошло.

– Пусни го – каза господарят, който от прозореца видя какво стана и чу разговора на децата. Той поиска да са научи какво мисли детето.

Сиромашкото момченце забрави са от учудване, като го уведоха в богатите стаи. То никога не било виждало такава разкошност. Но скоро доде на себе си и каза с разтреперан глас:

– Жално ми е, господине, дето ви счюпих стъклото на прозореца. Баща ми сега е без работа и не може да го заплати, но бъдете тъй добри да ма оставите да ви го заплащам, по малко, когато имам пари.

Като каза това, то извади от джоба си две петачета и ги тури на масата пред богатия господин.

– Ако гледа човек по работата ти, трябва да бъдеш честно момче – каза господин К.***. – Но кой ще стане поручител за изпълнението на обещанието ти, нямам ли право да та проводя на конака и да стоиш там, додето изплатиш за счюпеното стъкло?

– О! Не правете това, господарю! Това ще оскърби добрата ми майка. Наистина ще ви заплатя сичкото напълно! – извика сиромашкото дете и заплака.

– Твоята грижа за майка ти дава ми добра мисъл за тебе – каза господин К.***.

– Вие ми правите голяма добрина, господарю, покорно ви благодаря.

– Кога мислиш да заплатиш първия си дълг? Две петачета малко са за цената на голямото стъкло – каза господин К.***, като погледна на двете петачета.

– След неделя, господарю, ако ма почакате.

– Добре, на другата събота у същия час ще ма намериш тука.

Сиромашкото момченце поклони са, както можа, и излезе. Вярно на думата си, на уречения ден и час беше пред очите на господина К.***.

– Днес донесох трийсет пари – каза, когато го пуснаха в стаята, и лицето му светеше от радост.

– Наистина ли? Те са много за тебе – отговори господин К.***. – Как ги спечели в това кратко време? Може с честен труд...

Стояновите странички са зачервиха, но не от страх.

– Самичък печелех по едно петаче, само едно ми даде майка ми, за да са изтъкмят трийсет пари – отговори то бързо и захвана да разказва наред как е ходило секи ден по улиците, като търсило случай да помогне на някого и да спечели по две-три пари. – Веднъж държах коня на един господин. Друг пък ма проводи за нещо си. И тъй ми повървя добре и спечелих двайсет и пет пари.

– Твоето усърдие, за да си устоиш на думата, прави ти чест! – извика господин К.*** и добра усмивка са показа на лицето му. – Кажи ми сега името си и де живееш.

– Позволете ми да ви запиша мястото. По-добре стана, че донесох със себе си един лист хартийка, да завия парите. Подир няколко дена ще си изплатя дълга. Търся място да ма провождат на сякъде.

– Ти знаеш и да пишеш? Ходиш ли в Училището?

– Да, аз ходя у безплатното училище, господарю.

И Стоенчо са доближи да земе перото, което му подаваше господиш К.***.

– Хубаво писваш. Ти може би да търсиш по-добро място от това, дето са учиш – каза господин К.***, като погледна на писмото. – Да видим доколко знаеш аритметиката. Стоенчо отговори без страх и без заекване на зададените му въпроси.

– Добре, младо момче – каза умилно господин К.***. – Кога ще додеш пак с дълга си?

– След неделя, ако съм жив и здрав.

– Това каза умно. Разумява са, че животът не е в ръцете ни, вижда са, че та поучават у вас на добро.

Мина са неделя и момченцето пак доде, но този път лицето му беше тъжно.

– Много ми е жално, господарю, дето ви нося толкоз малко – каза то, – не ми повървя тази неделя и спечелих само девет пари. Уверявам ви, господарю, аз не жалех трудовете си, исках да помогна на някои си господа, които са плъзгаха по леда, но не ми повървя честта.

– Аз та вярвам, приятелю, не са сумнявам вече за твоята честност и на драго сърце ща почакам, додето спечелиш сичкия си дълг. Може на другата неделя по-щастлив да бъдеш. Освен това ти заплати много, но я да видим колко стават? – каза господин К.***. – Да, 59 пари, това е много – и като са усмихна, изпроводи детето.

Господин К.*** и да криеше намерението си, но той искаше да направи добро – да земе при себе си това сиромашко дете, на което доброто поведение колкото го докачи, толкоз го и учуди. С тази цел той отиде при родителите му, когато Стоян беше в

ПРАВЕДНОСТ И ЧЕСТНОСТ

училището. Той им каза как са е запознал със сина им и попита ги как са той относно към тях.

– Добро дете и покорен син е – каза майката просълзена – и у сичките си работи е честен и правдолюбив.

– Благородна душа има – добави бащата, – аз не мога да отблагодаря Бога за такъв добър син.

– Аз искам да го настаня добре – каза господин К.***, – но ще рачите ли да го отлъчите от себе си?

– За ползата му готови сме на всякакви жертви – отговориха и двамата.

– Като е тъй, купете му нови дрешки с тези петдесет гроша и доведете го при мене у къщата ми след неделя. Тогава ще ви кажа на какво ща го настаня.

Мъчно е да се опише истинната благодарност и радост на родителите.

Когато честното момченце първи път след това видя благодетеля си, то по външния вид не можа са каза, че беше изподраний Стоенчо, но сичкото украсение на това мило дете не бяха дрехите му, а душевните му достойнства. Господин К.*** го зе в къщата си и плащаше за него у едно по-голямо училище. Стоенчо сега получава добро образование и ползува са от това, за което преди нямаше понятие. Такова нечакано променяване на съдбата разваля не само децата, а и големите хора. Но благородните чувства на това дете служаха за поручители, че нечаканото това щастие не ще му донесе лоши сетнини.

Текста обработи и подготви за публикация Владимир Игнатов.

Юри Кисимов (1856 – 1874) – книжовник; в периода 1870 – 1873 г. публикува авторски, преводни и побългарени творби с нравствено-дидактичен характер в издаваното от Рашко Блъсков в Букурещ просветно-педагогическо списание „Училище“. Роден е в Търново, син е на изтъкнатия възрожденски просветен деец и общественик Пандели Кисимов (1832 – 1905).

Ю. Кисимов е възпитаник на Тодор Минков в Южнославянския пансион в град Николаев, където се разболява тежко и умира едва 18-годишен. Трагичният съдбовен жребий осуetyава разгръщането на безспорен талант, отрано изявил готовност, дори настойчивост за посвещаване на нравствения идеал на своето време; за продължаване

процеса на „умствено развитие“ и „свестяване“³ на народа чрез отдадеността на учението и прилагането на универсалните морално-етични категории; за приобщаване на родното към чуждия културен опит в търсенето на предпоставките и основанията за индивидуално, а оттам – и общностно духовно-просветно развитие и усъвършенстване.

Побългареният разказ „Праведност и честност“, поместен в „слистък“ 10 на сп. „Училище“ от 1873 г., се осланя на опростена повествователна схема, която се явява само поводът за универсални нравствени обобщения и послания, синтезирани в изведените още в заглавието добродетели. Подзаглавието – „Истинска приказка“ – разкрива тип нравоучителна стратегия, присъща и на всеки един от останалите текстове, върху които работи Ю. Кисимов – за да принесе полза, поучението е добре да се осъществява внимателно, деликатно, но същевременно и категорично чрез нещо познато и близко (постъпка, ситуация, случка), с примери от непосредствено заобикалящото, което, отвеждайки към представите за ежедневно-битовата определеност на дадената събитийност, обуславя преките впечатления и придобивания жизнен опит. Еднопосочната и центростремителна сюжетна линия настоява за онагледяването на конкретно житейско правило: **благонравие** → **лично щастие и доброчестина** – наглед просто и понятно, необходимо е само да се осмисли, приеме и следва неотклонно.

Владимир Игнатов

9. ФЕГ „Алфонс дьо Ламартин“ (България)

Vladimir Ignatov

French Language School "Alphonse de Lamartine" No 9 (Bulgaria)

ignatov.v@feg.bg

³ Вж. предговора на Рашко Блъсков към първия брой на сп. „Училище“ (I, 1 от 5 ноември 1870, с. 1, 2).